

Ірина Попко

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З МЕТРОНІМНИМ КОМПОНЕНТОМ В УКРАЇНСЬКІЙ, ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Дослідження присвячене вивченню лінгвокультурологічних характеристик семантики фразеологізмів з компонентами-назвами метрологічних одиниць в англійській, французькій та українських мовах і засоби їх перекладу українською мовою. Вивчення фразеологічних одиниць є одним з основних кроків до розуміння специфіки певної мови, особливостей менталітету представників певної лінгвостільноти. Особливо актуальним видається дослідження фразеологізмів з метронімним компонентом у кількох мовах, їх порівняння, способи перекладу образності та виявлення аналогів в інших мовах. Дослідження одиниць виміру у трьох мовах різних мовних груп має особливе теоретичне значення та практичну цінність, зокрема для теорії і практики перекладу фразем, стійких порівнянь, прислів'їв, приказок та ін. .

Ключові слова: метафоричне значення, метрологія, метронімний компонент, мовна модель світу, соматичне походження, метрична система вимірювань, номінації посуду та вмістилищ.

The research is devoted to the study of linguistic and cultural characteristics of the phraseology semantics with components-names of metrological units in English, French and Ukrainian languages and means of their translation into Ukrainian. The study of phraseological units is one of the main steps to understanding the specifics of a particular language, the peculiarities of the mentality of members of a particular linguistic community. Especially relevant is the study of phraseology with a metronymic component in several languages, their comparison, methods of translating imagery and identifying analogues in other languages. The study of units of measurement in three languages of different language groups has a special theoretical significance and practical value, in particular for the theory and practice of translation of phrases, stable comparisons, proverbs, sayings, etc. .

Key words: metaphorical meaning, metrology, metronym component, language world model, somatic origin, system of measurements, metric measurements, nominations of utensils and containers.

Метрологічна фразеологія англійської, французької та української мов складає значний за обсягом об'єм мовних одиниць, які містять цікаву інформацію про склад мислення носіїв мови, їхнє

світосприйняття та історію. Назви метрологічних понять лягли в основу метрологічних фразеологічних одиниць, що мають стереотипне сприйняття і яскраву національно-культурну семантику у трьох мовах.

Серйозні дослідження в області фразеології беруть початок у ХІХ – на початку ХХ століття, і французький лінгвіст Ш. Баллі за традицією вважається їх засновником, його ідеї лягли в основу досліджень багатьох інших вчених, які працювали у сфері лінгвістики та мовознавства. Серед них виділяються такі вчені, як В. В. Виноградов, О. В. Кунін, І. А. Бодуен де Куртене, Ф. Ф. Фортунатов, а також Г. Світ, К. Фриз, С. Хоккет і Л. Сміт.

Фразеологічні одиниці – найбільш точні й характерні представники лінгвокультури, що відображені у мові. Фраземи наділені яскраво вираженою здатністю відображати й передавати ті ознаки культури, які характерні для різних мовних спільнот у знаковій формі.

Система давньоруських мір довжини включала в себе наступні основні одиниці: сажень, аршин, лікоть, п'ядь і вершок. Аршин відміряли «від плеча», вершок дорівнював довжині фаланги вказівного пальця; крок відміряли при допомозі середньої довжини людського кроку, міра п'яді походить від давньоруського слова п'ясть, зап'ясток, тобто кисть руки. Як бачимо, різні частини тіла людини були мірою довжини і ваги.

Для позначення довжини серед англо та франкомовних народностей в значному обсязі використовувались також одиниці соматичного походження. Палець (англ. - *finger*, франц. - *un doigt, un pouce*) – у давньослов'янських народностей зустрічається «перст».

Долоня (англ. - palm, франц. - le palme) – це застарілі антропічні одиниці довжини. Рука (англ. - hand), стопа (англ. - foot), лікоть (англ. - ell), п'є (франц. - pied – «нога»), пус (франц. pouce – великий палець) – теж були мірами кількості або одиницями довжини.

Для позначення лінійних мір у всіх трьох мовах були використанні назви частин тіла, а для позначень мір об'єму та ваги – номінації посуду та умістищ. Соматична лексика – одна з найбільш репрезентативних груп лексики. Причиною постійної уваги до соматизмів є той факт, що процес усвідомлення себе серед навколишньої дійсності і визначення себе як особистості людина почала з відчуттів, які виникають безпосередньо через органи чуття і частини власного тіла. Людське тіло виявилось одним з найдоступніших для спостереження і вивчення об'єктом, і слова, що позначають частини тіла людини, так само древні, як і сама людська свідомість [7, с. 155]. «Se tourner les pouces» – нічого не робити, дослівний переклад оригіналу «повертати/крутити собі пальці», якщо ставити перед собою завдання зберегти наявний метронімний компонент, для перекладу можна використати український аналог «палець об палець не вдарити» у якому метафоричне значення також передається за допомогою соматичних компонентів.

Впродовж всього періоду розвитку людської цивілізації міри завжди перебувають у повній залежності від рівня розвитку суспільства, що знаходить своє відображення в мові й, зокрема, зберігається у складі багатьох фразеологізмів. Досить велика група архаїчних метрологічних одиниць, продовжують активно вживатися у мові в наш час, вони входять у цілий ряд фразеологічних одиниць

англійської, французької та української мов і забарвлені яскравими національними характеристиками.

Література

1. Бобков В. О. Використання методу етимологічного аналізу при дослідженні етнонаціональних особливостей метрологічної фразеології (на прикладі англійської, німецької, польської та української мов)". Переяслав-Хмельницький: Державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, 2016 [Інтернет-ресурс: <http://conferences.neasmo.org.ua>]
2. Винник В. О. Назви одиниць виміру і ваги в українській мові. Київ: Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні, 1966. 149 с.
3. Корунець І.В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Навч. посібник. Вінниця: Нова книга, 2003. 458 с.
4. Кунин А.В. Английская фразеология. Москва: Высшая школа, 1970. 362 с.
5. Левченко О. Лінгвокультурологія та її термінна система . Вісник Нац. ун-ту "Львів.політ." Львів, 2003. №490.
6. Меликян В. Ю. Синтаксическая фразеология русского языка. Учебное пособие. Москва: Издательство "ФЛИНТА", 2013. 349 с
7. Скрипник Л.Г. Фразеология української мови. Київ: Наукова думка, 1973. 280 с.
8. Онлайн-словник Academic.ru. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://spiritual_culture.academic.ru
9. Новий французько-український та українсько-французький словник: Понад 40 000 слів Харків:Світовид, 2002. 896 с.
10. Civilisation Progressive du français:Niveau intermédiaire. Livre: avec 400 Activités Paris:CLE International, 2007. 192 p.